

İlqar
Müzəffər oğlu

Azərbaycan
Jurnalistlər Birli-
yinin üzvü
Dəlilməmmədli Şəhəri

Dünyada bir çox şəhər var ki, tarixi, mədəniyyəti, füsunkarlığı ilə başqalarından fərqlənir. Belə şəhərlərdən biri də İstanbuldur. İstanbul gözəldir, ancaq onun qədimliyi gözəlliyindən də cəlb edicidir. İstanbulu gözən insan bütün ömrünü bu şəhərdə keçirmək istəyir. Adama elə gəlir ki, şəhəri gəzməklə bütün dünyanın tarixini, mədəniyyətini, gözəlliyini görmüş olursan.

Bir zamanlar üç qitənin paytaxtı və iyirmiyə qədər ölkənin incisi, iki cahanın peyğəmbərinin müqəddəs şəhəri, bir tərəfi quruya, iki tərəfi dənizə baxan, İslam dünyasının "Ümumi Dünya", dünyanın anası qəbul etdiyi bu şəhər İstanbuldur. Şəhərlər günəş şəfəqləri altında parlayan, gecə qarantığında gümüşü işıqlarla sayrışan, minarələr şəhəri İstanbul, dünyanın ən gözəl yerində qurulduğuna heç kəsin şübhəsi yoxdur. İlk dəfə şəhərə girişdə nağıllar aləminə düşmüş kimi olursan. Şəhəri iki tərəfdən əhatəyə alan Mərmərə dənizi sahillərindəki camilərin minarələri, tarixi abidələrin əzəməti parklarda oynayan körpələrin cingiltili səsləri, sonralar inşa edilmiş çox mərtəbəli binaların görkəmli, şəhərin Anadolı və Avropa hissəsini birləşdirən ilan boğaz körpülərin dənizdə öz əksini tapmış kölgələri ilə İstanbulla daha mükəmməl gözəllik verir. İstanbul qurulandan bəri minlərlə tarixi şəxsiyyətlər, övliyələr, şairlər, yazıçılar, rəssamlar, alimlər, səyyahlar şəhərin gözəlliyinə heyran qalaraq öz dəyərlə fikirləri ilə vəsf etmişlər.

On yeddinci əsrin ən böyük Türk səyyahlarından olan Övliya Çələbi öz xatirələrində İstanbulla xüsusi yer ayırmışdır. İlk təhsilini mədrəsədə olmuş Övliya Çələbi səyyah kimi 1630-cu ildə fəaliyyətə başlamış 1682-ci ildə Misirdə həyatını başa vurmuşdur.

Rəvayətə görə bir gün Övliya Çələbi yuxuda Məhəmməd peyğəmbəri görmüş və peyğəmbərə "Şəfayət ya Rəsullah" demək istəsə də həyəcədən "Səyahət ya Rəsullah" demişdir. Görmüş olduğu yuxudan bir müddət sonra səyahətə başlamışdır. Övliya Çələbi Osmanlı imperatorluğundakı şəhərlərlə bərabər Avropanın bir çox ölkələrini gəzmiş, gəzdirdiyi ölkələrin tarixi, mədəniyyəti, coğrafiyası, folkloru, sənətləri, adət-ənənələri haqqında məlumat toplamışdır. Onun topladığı məlumatlar "Övliya Çələbi səyahətnaməsi" adlı on cildlik kitab şəklində salınmışdır. Səyahətnamənin birinci cildi, İstanbulun tarixi, mədəniyyət və camilərinin necə yaranmasına dair ayrılmışdır.

İllər ötdükcə İstanbulun gözəlliyi bütün dünyaya yayılırdı. Ölkələrin ziyalıları İstanbul haqqında xüsusi maraqlanmağa başlamışlar. Onlardan biri də Övliya Çələbi-dən təxminən iki yüz il sonra İstanbulla səyahət edən İtalyan yazıçısı Edmondo De Amicis idi. Məşhur İtalyan yazarı İstanbulla səyahət zamanı şəhərin coğrafiyasına, tarixi abidələrinə, mədəniyyətinə o qədər heyran olmuş-

dur ki, bir müddət həmin təsirdən çıxıb bilməmişdir. Nəticədə İstanbulla olan sevgidən "İstanbul" adlı kitabı ərsəyə gəlmişdir.

Zəmanəmizin türk tarixçilərindən olan Nermin Özselin də şəhərlərin incisi İstanbul haqqında xeyli araşdırmaları var. Yazdıqlarından görünür ki, Nermin Özsel havasını udduğu doğma şəhərinə laqeyid qalmamışdır.

Nermin Özsel 1946-cı ilin Yanvar ayının 18-də Gedşboluda anadan olmuşdur. Orta və ali məktəbi İstanbulda bitirib, Yitsey və ali məktəbdə müəllim kimi fəaliyyətə başlayıb. Nermin Özsel müəllimlik fəaliyyəti ilə yanaşı İstanbulda bir sıra araşdırma işləri aparmış və tarixi əsərlər yazmışdır.

Onun İstanbulun tarixi abidələri haqqında yazmış olduğu əsər "Övliya Çələbinin izində, İstanbul camiləri" adlı kitabında da öz əksini tapmışdır. Mən də şəhərlərin incisi İstanbulda yaşadığım 1 il 4 ay ərzində şəhərin müxtəlif tarixi

Şəhərlərin incisi İstanbul

abidələri ilə yanaşı başqa binalardan qüllələri ilə seçilib nəzəri cəlb edən camiləri gəzdim. Camilərdə olarkən mənim nəzərimi cəlb edən onların qədimliyi olurdu. Belə camilərdən biri də yaşadığım yere yaxın olan Eyyub Sultan camisi idi. Hər səhər camidə verilən əzan səsinə yuxudan ayılaraq, dəniz kənarına gəzintiyyə, dükana bazarlığa gedəndə caminin önündən keçirdim. İstirahət saatlarında camiyə gedib caminin geniş həyətinə gəzər və bir az kənardan saatlarla gözəllik və əzəmətinə tamaşa edərdim. Hər gün yüzlərlə turist camini ziyarət edirdi. Ziyarət zamanı turistlərin marağına səbəb Eyyub Sultanın kimliyi olurdu. Əldə olunan mənbələrə görə

zamanı Qalata'yı fəth edib, yəni-dən kralla saziş bağlayıb ibadət etmək üçün Ayasofiyaya gedir. İbadət etdikdən sonra Eğrikapıdan çıxarkən kafirlər ordusu bunları daş yağışına tutub şəhid edirlər. Başqa rəvayətə görə Əbu Eyyub xəstəlikdən vəfat edir.

məzarı üzərinə qismət etmişdir. Buranı qazın; deyib əli ilə səcdəyə getdiyi yeri göstərir. Həmin dəqiqə üç nəfər Akşəmsəddin Həzrətin səcdəyə getdiyi yeri qazırlar. Üç metr qazdıqdan sonra yaşıl mermər döşənmiş məzara rast gəlirlər. Mərmərin üzərində "Bu

dan təmizlənilib, gözəlləşdirilirdi.

Əldə olunan mənbələrə görə Eyyub Sultan camisi 1458-ci ildə tikilmiş və 1766-cı ildə baş vermiş zəlzələ nəticəsində tamamilə dağılmışdır. Bugünkü camii 1798-1800 illərdə Sultan III Səlim dövrünün tanınmış dövlət adamı

Rəvayətə görə bir gün Övliya Çələbi yuxuda Məhəmməd peyğəmbəri görmüş və peyğəmbərə "Şəfayət ya Rəsullah" demək istəsə də həyəcədən "Səyahət ya Rəsullah" demişdir. Görmüş olduğu yuxudan bir müddət sonra səyahətə başlamışdır. Övliya Çələbi Osmanlı imperatorluğundakı şəhərlərlə bərabər Avropanın bir çox ölkələrini gəzmiş, gəzdirdiyi ölkələrin tarixi, mədəniyyəti, coğrafiyası, folkloru, sənətləri, adət-ənənələri haqqında məlumat toplamışdır. Onun topladığı məlumatlar "Övliya Çələbi səyahətnaməsi" adlı on cildlik kitab şəklində salınmışdır. Səyahətnamənin birinci cildi, İstanbulun tarixi, mədəniyyət və camilərinin necə yaranmasına dair ayrılmışdır

camii Əbu Eyyub Sultanın dəfn edildiyi yerdə inşa edilmişdir. Övliya Çələbi "Səyahətnaməsinin" ikinci cildində caminin inşa edilmə tarixini belə qələmə almışdır.

Əməvilərdən olan Müaviyənin xəlifəliyi zamanında Əbu Eyyub iki dəfə Konstantinopola (İstanbul) yürüş təşkil edib. Birinci yürüşü zamanı xəzinənin bir hissəsini almaq şərti ilə Konstantinopolun o vaxtkı kralı Konstantin ilə sülh sazişi bağlayaraq Şama gedir.

Əbu Eyyubun ikinci yürüşü

1453-cü ildə Fateh Sultan Mehmet xan İstanbulu fəth edərkən öz adamları ilə Əbu Eyyubun məzarının axtarışına çıxır. Bir sıra axtarışlardan sonra bir gün Akşəmsəddin Həzrətləri bir qalın meşəlikdə, bir təpənin üstündə namaz qılır. Akşəmsəddin Həzrəti bir rükət namaz qılıb salam verdikdən sonra, ikinci rükət namaz qılıb sanki yuxuya gedir. Bir saat sonra Akşəmsəddin Həzrətləri səcdədən başını qaldırıb: "Allahın hikməti, səcdəmizi Əbu Eyyubun

Əbu Eyyub Ensarinin məzarıdır" yazılarını görürlər. Mərməri qaldırıldıqda sağ əlində tuncdan möhür tutmuş halda tər-təzə vücudunu görürlər. Yenidən mərməri yerinə qoyaraq məzarın üzərini qapayırlar. Həmin vaxtdan məzarın olduğu yerdə türbə inşa edirlər. İnşa edilmiş türbə müsəlmanların ziyarət yerinə çevrilir. Ziyarətə gələnlər tanınmış, imkanlı müsəlmanlar türbənin yaxınlığında camii, mədrəsə, hamam, çarşı və yaşayış binaları inşa edirlər. Ətraf kol-kos-

Uzun Hüseyin Əfəndi tərəfindən tikilmişdir. 1800-cü ildə tikintisi başa çatan caminin açılışında Sultan III Səlimdə iştirak etmişdir. Sonralar camii bir neçə dəfə təbii fəlakətlərlə üzleşmişdir. 1822-ci ildə caminin dəniz istiqamətində olan qülləsinə ildırım düşərək bir xeyli dağıntıya səbəb olmuşdur. Elə həmin ildə qüllə II Sultan Mahmud tərəfindən yenilənmişdir.

Eyyub Sultan caminin həyətidə bir neçə qədim çinar ağacı var. Onlardan biri, bir neçə əsr yaşı olan çinar, Eyyub Sultan türbəsinin yaxınlığında əzəmətlə ucalır ki, ətrafını dəmir hasarla dövrəyə alınmışdır. Caminin həyətinə daxil olan xarici turistlər həmin çinarın ətrafında xatirə şəklində çəkdirirlər. Caminin ətrafında olan türbə və məzarlıqda bir sıra tanınmış şəxslərin məzarları var ki, onlardan Sokullu Mehmet Paşa, Marsal Fevzi Çakmak, Siyavuş Paşa, Fərhat Paşa, Ahmet Haşim, Ziya Osman Saba və Necip Fazılın məzarları xüsusilə nəzəri cəlb edir.

İstanbullular öz tarixlərini öyrənməklə bərabər onları qorumağı da bacarırlar. Hər bir istanbullu şəhəri sevməklə yanaşı orada yaşamaqları ilə öynürlər.

Mən də yaşadığım müddətdə şəhərlərin gözəli İstanbulu sevdim.